

El Molar -el poble-

Com tots els municipis del Priorat, El Molar guarda tota una llarga història amagada entre les seves cases i carrers.

Aquí us proposem un recorregut per a poder conèixer el nostre poble, des del cor del nucli històric fins al segle XX, descobrint petits detalls amagats i testimonis del pas del temps.

Iniciarem el recorregut davant de l'edifici més visible i monumental de la població, l'**església de Sant Roc i Sant Isidre**.

L'**església de Sant Roc i Sant Isidre** (BCIL) és una construcció de finals del 1700, amb tres naus i un absis poligonal. A les naus laterals es troben les capelles, cobertes per voltes d'aresta, mentre que a la nau central es troba el cor. Encara es conserven diversos elements de ferro forjat, a l'interior de l'edifici, però la gran majoria de figures, així com el retaule antic, es van cremar durant la Guerra Civil.

Malgrat que acostuma a estar tancada, se'n pot visitar l'interior en els dies de celebració.

A l'exterior, a la façana d'estil neoclàssic, ens trobem amb una portalada d'arc de mig punt, amb la **data 1788**, coronat per una representació de l'**escut del Molar** (una mola), a sobre d'aquesta hi ha una fornícula amb una imatge de **Sant Roc**, tallada per l'escultor **Àngel Martí** (quan era mossèn al Molar) i, més amunt, un ull de bou. Un petit campanar d'espadanya (sense campana) remata la façana de l'església; el campanar principal, de planta quadrada i més aviat baixet, es troba la dreta, amb finestrals oberts als quatre vents, un **rellotge** a la cara sud i una petita **balustrada** que el corona (en fotografies antigues s'hi veu una teulada).

Vista de la façana de l'església, detall de la portalada, detall del rellotge del campanar (superior) i vista aèria de l'edifici (inferior).

Avancem per un petit tram de carrer davant la façana de l'església per a arribar a la placeta, l'espai que havia estat la Plaça Major del nucli antic (una espai minúscul). Aquí trobem una de les cases més antigues del Molar, Cal Bargalló.

Cal Bargalló [Plaça Major o La Placeta, 1] és una casa amb parets de tàpia que encara conserva un **balcó de fusta** (a la façana davant de l'església) i la porta adovellada amb **pedra de gres vermella** i dos **escuts** pràcticament desapareguts, a banda i banda de la porta, en dos de les dovelles superiors.

També es poden veure les restes d'un **empedrat de còdols** als graons de l'entrada.

Al costat de la porta es troba una rajola decorada amb la **Verge del Roser** (i és que en aquesta casa es guarda una *imatge de fusta policromada de la Verge*, guardada arran de la Guerra Civil, que podria haver pertangut a l'església del poble).

Tocant a la façana principal de Cal Bargalló, en una façana lateral de la veïna casa de Cal Senyer, ens trobem amb un **rellotge de sol** situat ben amunt, per a poder aprofitar al màxim les hores d'insolació.

Cal Bargalló: balcó de fusta i rellotge de sol (superior) / Ceràmica de la Verge del Roser i detall de la dovella amb escut esquerre gravat (inferior) / Vista de la porta adovellada i l'esgraó amb empedrat de còdols (dreta).

Tocant a la **Plaça Major** hi ha un passatge cobert, a banda i banda del qual es troba la casa de Cal Claro Vell i els seus antics estables i corral (la casa passa per damunt del carrer!).

Cal Claro Vell [*Carrer de la Font, s/n*], actualment és conegut amb el nom de - El Perxe-, seu del **Centre Quim Soler**. Crida l'atenció el fet que una part de la casa creix per damunt del carrer, en forma de porxo o **perxe**, **connectant dos edificis**. L'actual Centre Quim Soler, que havia estat l'espai de l'estable, la pallissa, el corral i el celler de la casa principal de Cal Claro Vell, a l'altra banda de carrer, actualment deshabitada.

Tot i que les dues cases són d'aspecte senzill, amb portes de maó, l'estructura embigada que aguanta aquest pas i cobreix un curt tram de carrer sembla no haver canviat des del moment en què es va concebre, conservant tot el pes dels anys.

Cal Claro Vell: vista del perxe des de la Plaça Major i fotografia antiga del perxe amb un carro [arxiu fotogràfic històric del Molar -Un poble en imatges-] (superior). / Postal de la Plaça Major [postal "colorejada" dels anys 50-60, Joan Mauri Serres] (inferior). / Vista del Centre Quim Soler i el perxe del Molar (dreta).

Sortim del centre del nucli antic per a tornar davant de l'església, on trobarem una gran casa senyorial del 1800, Cal Coco.

Cal Coco (BCIL) [*Plaça de l'Església, 3*] és una casa amb una gran simetria en la seva configuració. Amb pedra a les cantoneres de la casa i la porta, es poden veure encara les cinc finestres amb arcades de les golfes (que es repeteixen, totes elles modificades, al carrer lateral -Carrer de la Lluna-) i el ràfec bastit de rajola, amb les quatre cantoneres de pedra i amb la tortugada de teules vidriades (canalera feta amb teules més corbades per a conduir l'aigua).

Destaca la porta principal, de pedra tallada amb forma quadrangular i amb la **data de 1835** a la dovella principal, a sobre de la qual hi ha un arc de descàrrega de maó. L'aspecte exterior de finestres i balcons ens mostra que la casa tenia planta baixa i un entresol. Els tres balcons de la façana principal conserven les **baranes de ferro forjat**, amb el balcó central molt més decorat que els laterals.

També es coneix com a Cal Sant Antoni per una llegenda del poble que conta com un monjo d'Escaladei fugí amb els tresors, arran de la desamortització, i en arribar al Molar la mula que el duia cau exhausta, el monjo exclama -*Sant Antoni!*- i roman al Molar on basteix la casa. No és l'únic element que connecta la casa amb la Cartoixa d'Escaladei, malgrat que la relació específica encara no s'ha pogut determinar.

Tant la seva envergadura com els materials emprats en la construcció ens parlen de la riquesa d'aquesta família, però alhora era un edifici pràctic, pensat per la vida al poble i els usos agrícoles (no és el mateix ser una família "acomodada" del 1800 a la ciutat que al món rural).

Cal Coco: Vista de la façana. Detall del ràfec de pedra i tortugada (superior) i portalada de la casa (inferior).

Just davant de Cal Coco, a l'altre extrem de la placeta lateral de l'església, s'ubica Cal Claro.

Cal Claro [*Carrer de Sant Roc, 2*], annexa a l'església, té una porta principal amb una coronació semicircular de ferro forjat que presenta la **data -AÑO 1892-** i les **inicials G R** (Gertrudis Rofes, la propietària que va fer bastir la casa). A la mateixa planta baixa es troba una porta secundària (esquerra) i un balcó a nivell d'entresol (dreta).

Els noms de les cases ens parlen de la seva història i les relacions familiars del poble ja que Cal Claro i Cal Claro Vell comparteixen nom. Com podem imaginar Cal Claro Vell era la casa original, mentre que Cal Claro va ser feta per la vídua de la família a finals del 1800. Quelcom similar va passar amb Cal Coco i Cal Coco Vell (la més antiga es troba, actualment en ruïnes). Una mostra de com el poble (i les famílies que l'habiten) creix exponencialment a partir del 1800.

A la placeta davant de Cal Coco i Cal Claro es troba l'actual local de la farmaciola, amb una **arcada apuntada** a la façana lateral. Aquest espai, conegut per alguns encara com “el matadero”, corresponia a l'antic escorxador del poble en ús entre els anys 1.800 i 1.900 aproximadament. En diverses cases i locals del poble, com passa a Cal Claro Vell (3), Cal Coco (4), l'actual Cafè del Molar -antic local del Centre Obrer Recreatiu-(9) o el local de La Gaia (10), es conserven les **anelles de ferro** de les façanes que servien per a lligar els animals.

Cal Claro: Detall de la coronació de ferro forjat de la porta amb les inicials i l'any (superior). / Arcada apuntada corresponent a l'antic “matadero” (inferior).

Baixem un tram pel **Carrer Major** fins a trobar-nos amb el número 13, a la nostra mà esquerra

La casa coneguda amb el nom de **Cal Mas Vell Conrado** [*Carrer Major, 13*], que rep el nom de la finca de **Lo Mas Vell** (masia històrica del Molar), amb una portalada d'arc fet amb maó, ens pot cridar l'atenció si aixequem la vista per la petita decoració ceràmica de Sant Jordi a la façana.

Una miqueta més endavant trobem **Cal Secretari** [*Carrer Major, 26*] (que eren família de Lo Mas Vell), aquesta casa guarda, com tantes d'altres, part de la història del Molar. Durant la **Guerra Civil** li va caure una bomba que va travessar la teulada i dos pisos fins a arribar a l'entrada de la casa, on va explotar matant un soldat (tinent) que baixava les escales en aquell moment. I, es que Cal Secretari era la comandància de l'exèrcit republicà al Molar durant la Guerra.

N'hi van caure diverses, de bombes, al poble i als seus voltants. També es recorda com la gent sortia al carrer a mirar els combats d'aviació, cosa que podia comportar conseqüències, com un ferit de **Cal Pinyana** [Carrer Major, 9], una de les cases **més antigues** de la població.

*Cal Mas Vell Conrado, ceràmica amb Sant Jordi. / Vistes antigues del Carrer Major i la Plaça del Molar, en totes tres s'aprecien els **sortidors amb forma de cap de serp que decoraven les tortugades d'algunes cases** com una casa del Carrer Major - fotografia en blanc i negre- o **Cal Perxet** -fotografies de la **plaça**-. [Fotografies antigues extretes de l'arxiu fotogràfic històric del Molar -Un poble en imatges- i postal "colorejada" dels anys 50-60, Joan Mauri Serres (superior dreta)]*

Seguim avançant pel Carrer Major fins a arribar a la **Plaça del Molar**, una plaça enrajolada on se situen les parades els dies de mercat, amb una font de pedra en un extrem, bancs de ciment i arbres que donen una bona ombra. És un dels centres socials de la població, lloc de trobada i espai multifuncional. A la banda on desemboca el Carrer Major es troba l'Ajuntament, i a l'extrem contrari la botiga de queviures.

L'actual **ajuntament** [Carrer Marquès de Tamarit, 1], a la Plaça del Molar, es va construir just abans de la crisi de la fil·loxera, com una més de les cases benestants de la població -**Cal Perxet**-. Aquesta casa pertanyia a la família propietària del **Mas del Perxet**, que abans de bastir l'edifici de la plaça tenien la casa al Carrer Falset. És fàcil veure com la correspondència entre els noms de les cases i masos ens parla de les històries familiars dels habitants del Molar. En aquest local, avui dia, conviuen les oficines de l'ajuntament i una sala polivalent usada per associacions diverses a la planta baixa, la biblioteca al primer pis i l'arxiu a les antigues golfes, entre d'altres.

A la façana ens trobem amb la **placa que commemora la segregació del poble de Garcia** i, per tant, la independència del Molar l'any 1850. Es conserva, encara, la portalada original de la casa amb la data de construcció a la **dovella central -1889-** (inicialment tenia quatre portes a la planta baixa),

mentre que al primer pis es poden veure dos sortides a una balconada central i dos balcons laterals, així com les quatre finestres amb arcades a les golfes de l'edifici.

Tot i que conserva força aspectes de la seva època com a casalici, **ha perdut un element destacat**: la tortugada o canalera de teula vidriada amb els dos sortidors (a banda i banda de la façana) en forma de **cap de serp**, una decoració funcional que es trobava a Cal Perxet i en d'altres cases del Carrer Major (com es pot comprovar en algunes fotografies antigues) i que a **Ca l'Anton** [Carrer Major, 15] encara es pot veure.

Vista actual de la Plaça del Molar. / Ajuntament del Molar, detall de la porta principal i placa de commemoració de la segregació del municipi l'any 1850. / Detall de Ca l'Anton, al Carrer Major, on s'aprecia la tortugada i un sortidor amb forma de cap de serp.

Continuem el recorregut pel Carrer de Sant Isidre, per arribar a l'actual cafè del poble, el Centre Obrer Recreatiu.

Centre Obrer Recreatiu [Carrer de Sant Isidre, 2], entitat amb més de cent anys d'història que, en l'àmbit del poble de El Molar i la comarca del Priorat, es dedica a impulsar la cultura.

Va ser **fundada el 1911**, amb el nom de **Centre Obrer Tradicionalista**, quan va iniciar la seva "vida" com una societat política, amb **local de cafè propi**, local que ha perviscut fins al moment actual, mantenint encara la funció de caire cultural i festiu.

En el moment de la seva fundació aquesta associació (i d'altres del poble), comptava també amb una banda de música i una agrupació teatral. És per aquesta raó que la planta baixa es perllonga a la part posterior de l'edifici (façana que dona a la carretera) per allotjar el **teatre**, damunt d'aquest hi ha una gran terrassa.

La façana principal, al Carrer de Sant Isidre, presenta una porta amb una **reixa de ferro forjat** a la secció superior, decorada amb flors de quatre pètals.

Centre Obrer Recreatiu, vistes actuals de l'edifici i fotografies antigues de la vida al cafè del primer pis. [Fotografies en blanc i negre extretes de l'arxiu fotogràfic històric del Molar -Un poble en imatges-]

Al final del Carrer de Sant Isidre, sortint ja a la carretera i amb una forma més aviat curiosa, es troba el local de La Gaia.

L'associació cultural **Gaia-La Unió** [Carrer de Sant Isidre, 26] (construïda l'any 1930) ocupa un espai històric del poble de El Molar.

Va ser **fundada el 1913** i va néixer amb un caire republicà i sindicalista i amb el nom legal de **Societat Cooperativa Obrera "La Unión"**, en un moment en què el caràcter industrial i miner de la població i la gran quantitat de gent porta a una "explosió" d'agrupacions i entitats, la majoria d'elles amb un fort vessant polític (es pot considerar la resposta d'una part de la població al la creació del Centre Obrer Tradicionalista).

Des dels seus inicis ha estat un espai de reunió, destinat a l'organització d'activitats de tot tipus de caràcter social, cultural i festiu, fet que es manté, amb la presència de La Gaia en tot tipus d'activitats del poble del Molar. El nom de La Gaia li dona la pròpia configuració de l'edifici, que **té forma de gaia o trapezi acutangle**.

Actualment mostra una **decoració composta per l'escut del Molar, el nom del poble i tres moles de molí** a la cantonada de l'edifici tocant a la carretera.

El **sòcol** de l'edifici a la façana de la carretera es va construir aprofitant les pedres de rebuig de la mineria (un element que parla de l'aspecte històric i social de l'edifici) i les parets superiors mostren unes bandes verticals de totxanes que acaben en una cornisa (inicialment el local tenia una terrassa).

La Gaia-La Unió, façana principal (Carrer Sant Isidre) i vista de l'edifici des de la carretera, amb l'escut del poble i les moles de molí (superior). / Fotografia antiga del local (inferior) [Fotografia extreta de l'arxiu fotogràfic històric del Molar -Un poble en imatges-]